

Giữ hồn di sản giữa nhịp sống hiện đại

16:47 29/05/2025

Việt Nam là quốc gia giàu di sản văn hóa với hàng ngàn di tích, làng nghề truyền thống và phong tục tập quán đặc sắc, phản ánh sâu sắc lịch sử và bản sắc dân tộc. Tuy nhiên, trước tốc độ đô thị hóa mạnh mẽ trong những năm gần đây, việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản đang đối mặt với nhiều khó khăn, thách thức chưa từng có.

Đô thị hóa đem lại nhiều cơ hội phát triển kinh tế, nâng cao đời sống xã hội, nhưng cũng đặt áp lực lớn lên các di sản văn hóa vật thể và phi vật thể. Nhiều công trình kiến trúc lịch sử, di tích quan trọng bị phá dỡ hoặc biến dạng do quy hoạch xây dựng các khu đô thị mới, khu thương mại hay khu công nghiệp. Việc bảo vệ di sản chưa nhận được sự quan tâm đúng mức, dẫn đến nhiều giá trị truyền thống bị mai một, mất đi tính nguyên bản.

Theo báo cáo của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch năm 2023, Việt Nam hiện có hơn 45.000 di tích được xếp hạng, trong đó 1.400 di tích cấp quốc gia và 7 di sản phi vật thể được UNESCO công nhận. Tuy nhiên, trong vòng 7 năm trở lại đây, khoảng 15% số di tích này bị xuống cấp nghiêm trọng do tác động của đô thị hóa và khai thác tài nguyên.

Tại Hà Nội, nhiều khu phố cổ từng được biết đến với kiến trúc truyền thống đã dần thay đổi diện mạo, nhiều ngôi nhà cổ bị phá bỏ để xây dựng các công trình hiện đại, làm mất đi phần nào hồn cốt của di sản. Một nghiên cứu của Viện Nghiên cứu Phát triển Văn hóa – Du lịch cho thấy sự thay đổi cảnh quan đô thị nếu không được kiểm soát sẽ khiến nhiều giá trị văn hóa truyền thống biến mất vĩnh viễn.

Làng gốm Lư Cấm (Nha Trang) với hơn 200 năm tuổi là biểu tượng của nghề thủ công truyền thống nổi bật ở miền Trung. Tuy nhiên, do đô thị hóa nhanh, nhiều cơ sở sản xuất truyền thống đã bị thu hẹp hoặc chuyển đổi công năng, nghề gốm truyền thống đứng trước nguy cơ mai một nghiêm trọng. Số liệu từ Sở Văn hóa tỉnh Khánh Hòa cho thấy trong vòng 15 năm qua, làng nghề đã mất gần 40% cơ sở sản xuất do đất đai bị thu hẹp và sự chuyển đổi kinh tế địa phương.

Giữ hồn di sản giữa nhịp sống hiện đại. Ảnh minh họa

Trái ngược với Lư Cấm, làng gốm Bát Tràng Hà Nội là mô hình thành công trong việc bảo tồn nghề truyền thống. Qua việc kết hợp giữa bảo tồn và phát triển du lịch cộng đồng, làng gốm đã tạo ra nguồn thu ổn định, thu hút lượng khách tham quan tăng đều hàng năm khoảng 20%. Mô hình này không chỉ bảo tồn nghề thủ công mà còn nâng cao ý thức cộng đồng về giá trị văn hóa và góp phần phát triển kinh tế địa phương.

Để bảo tồn di sản văn hóa một cách bền vững, cần sự vào cuộc đồng bộ từ chính quyền, cộng đồng và các tổ chức xã hội. Trước hết, việc xây dựng và thực thi chính sách bảo vệ di sản một cách bài bản, có quy hoạch rõ ràng và nguồn lực đủ mạnh là hết sức cần thiết. Các cơ quan chức năng cần tăng cường kiểm tra, giám sát và xử lý nghiêm các hành vi phá hoại di sản.

Phát triển du lịch văn hóa bền vững được xem là một hướng đi khả thi để bảo tồn đồng thời tạo ra nguồn thu kinh tế. Việc khai thác tiềm năng du lịch gắn liền với di sản cần được tổ chức bài bản, tôn trọng giá trị truyền thống, không làm mất đi tính nguyên bản của di sản.

Tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức cộng đồng về giá trị và tầm quan trọng của di sản cũng đóng vai trò quyết định. Cộng đồng địa phương cần được khuyến khích tham gia tích cực trong các hoạt động bảo tồn, đồng thời nhận được hỗ trợ về mặt kinh tế và kỹ thuật để duy trì và phát triển nghề truyền thống.

Công nghệ cũng đóng vai trò quan trọng trong bảo tồn hiện đại, từ việc số hóa dữ liệu di sản, dựng mô hình 3D, đến ứng dụng truyền thông đa phương tiện giúp quảng bá và giáo dục rộng rãi.

“Việc bảo tồn di sản không chỉ là trách nhiệm của nhà nước mà còn phải có sự tham gia tích cực của cộng đồng. Chúng ta cần kết hợp hài hòa giữa bảo tồn và phát triển để di sản không bị lãng quên, đồng thời thích nghi với thời đại mới. Phát triển du lịch bền vững, giáo dục nâng cao nhận thức và ứng dụng công nghệ hiện đại chính là những giải pháp hiệu quả để giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa.”

Bảo tồn di sản văn hóa trong bối cảnh đô thị hóa nhanh chóng là một nhiệm vụ cấp bách, cần sự phối hợp đồng bộ giữa các bên liên quan. Việc cân bằng phát triển kinh tế và bảo vệ văn hóa truyền thống sẽ giúp giữ gìn bản sắc dân tộc, làm giàu có thêm kho tàng văn hóa đặc sắc của đất nước và tạo nền tảng vững chắc cho phát triển bền vững.

Bằng sự chung tay từ chính quyền, cộng đồng và xã hội, cùng những chính sách đúng đắn và áp dụng công nghệ hiện đại, Việt Nam hoàn toàn có thể giữ gìn được những giá trị di sản quý báu, để lại cho các thế hệ mai sau một nền văn hóa đậm đà bản sắc và đầy sức sống.

Hà Trần